

Հայկական գիտահետազոտական հանգույց Armenian Research & Academic Repository

Սույն աշխատանքն արտոնագրված է «Ստեղծագործական համայնքներ
ոչ առևտրային իրավասություն 3.0» արտոնագրով

**This work is licensed under a Creative Commons Attribution-NonCommercial
3.0 Unported (CC BY-NC 3.0) license.**

Դու կարող ես.

պատճենել և տարածել նյութը ցանկացած ձևաչափով կամ կրիչով
ձևափոխել կամ օգտագործել առկա նյութը ստեղծելու համար նորը

You are free to:

Share — copy and redistribute the material in any medium or format

Adapt — remix, transform, and build upon the material

17269

Աղբյուր

Շողակի և դարձաբանների

համար

հտ. I.

37

16-47

թիվ լու.

1891

2010

2001

370

22

370

1849-ԱՂ

ԱՂԲԻԻԲԻ

ԾՆՈՂՆԵՐԻ

ԵԻ

ԳԱՍՏԻԱՐԱԿՆԵՐԻ ՀԱՄԱՐ

ԱՍՏՈՐ ԱՌԱՏԻՆ

14709

ԹԻՓԼԻՍ

ՏՊԱՐԱՆ "ԱՐՐՐ" Տ. ՆԱԶԱՐԵԱՆԻ

Հայաստանի և արևմտահայկական հոգևորականության համագործակցության կենտրոն

1891

ԹԻՓԼԻՍԻ ԳՐԱԳՈՐԾԻ ԿԵՆՏՐՈՆ

Վ Վ Վ Վ Վ Վ Վ

Վ Վ Վ Վ Վ Վ Վ

Дозволено Цензурою, Тифлиси 22 мая 1890 г.

Վ Վ

Վ Վ

12736-58

Ս Վ

Тип. „АРОРЪ“ Т. Я. Назарьянъ, уголь Голов. пр. Бар. ул.

ԶԿՆՈՐՄ (բացարկա)

Զուրբ փայլում է, Զուրբ աղմուկում,
Զրկնորսը այնտեղ նրստած է ափում,
Նայում է հանդարտ իր կարթի թելին,
Անխորով ու կառուցված խորը սրբոնին:
Եւ երբ նա բազմած ափանջ էր դնում,
Յանկարծ ծնողում է, Զուրբ պատառում,
Յարտակից մի կին դուրս ցատկուն թռչում
Եւ դիմում նորան ճայնով վրդողում:

Եւ երգում է նա եւ ասում նրան
ինչու իմ տոնքը կորստանալու թեամբ
Բարշում էս ուր վեր, ու՛մ մարդ նենգութեամբ
Եւ կտորոզ օղակ կեթարկում մահաւն:
Օ՛ թէ գիտնայես, թէ ջրի միջում
Զրկնիկը իսկուհի էր քաղում
Գու կնքը շուտով հէց ցած կեցնէր
Եւ, կասկած չեկայ, կառողջանայիր:

Ահա՛ արեգը ու սրբաւոր լուսինն
ինչու են ծովում միայն գողանում,
Եւ նոցա դէմքը կրկին ու կրկին
նշուր է աղեաց մէջ գեղեցկանում...
Մի թէ չի գրտում երկիրը անտակ
Բեզ ջինջ կատրոյր, այն սրայծան, իտակ,
Կամ մի թէ դէմքը քո աչք սեպհարան
Չէ քեզ հրատարակե՛լ ցողունս մշահարան:

Ծովը փորում է, Ծովը աղմուկում,
Զրկնորսը բողբկ ստները թրոջում...
Իսկ նրա սրբոր անում էս, արում,
Կարծես, սիրելից բարեւ էր անում...
Եւ երբեք կինը եւ սուաց նրան...
Կրկորէ՛ ձրկնորսն, թէ ուշի չեկաւ...
Եւ բաշեց կինը, բնկողմեց նրան...
Զրկնորսին յետոյ ոչոր չտեսաւ...

Ս. Վ. ՍԱՐԳՍԻԱՆ

ԸՆՏԱՆԻՔԸ

ԿՈՄՍ ԱՂԷ ԳԱՍՊԱՐԷՆԻ

Ամուսինների պարտաւորութիւնները

Պողոս առաքեալն բացատրելով Սիեսացիներին ամուսինների պարտաւորութիւնները, իր միտքը այս կերպով էր ամփոփում.

«Կանայք հասարակ եղէք ձեր այրերին, ինչպէս Տիրոջը»:

«Այրեր սիրեցէք ձեր կանայքը ինչպէս Քրիստոս սիրեց եկեղեցին»:

Այս երկու սկզբունքի գործադրութիւնից բխում է միութիւնը ահապէս՝ ինչպէս Աստուծո կամեցել է:

Հնազանդութիւն, սէր, մտերմութիւն, այս է ահա մեր առաքելային բնական բաժանումը:

Ընտանիքի համար մի պետ է հարկաւոր, այդ կէտի մասին ոչ մի տարակոյս չի կարող լինել. այդ ամուսնու հեղինակութեւնը պարզ կերպով հաստատուած է Ս. Գրքով. նա չի թողարձում որ կինը ձգտի ձեռք բերելու մի դրութիւն, որ չի կարող իրան յարմարել, այլ ներքան ցոյց է տալիս իր կախումն, իբրև մի իրէպալ, որին նա պէտք է ձգտի. Այդպիսով չքանում են բոլոր վատ ցանկութիւնները, բոլոր անբնական փառասիրութիւնները, բոլոր այն վէճերը, որոնք ծագում են իշխանութեան անորոշորութիւնից: Քրիստոնէայ կինը չի կարող մինչև անգամ երկ սկայել գերերի

իշխանակութիւն, աղամարդի հպարտակութիւնը նրան կենթարկէր տանջանքի և, համարձակում եմ ասել, անձնական նաստուծեան: Աւելի հեռուն գնանք. կենոջ սէրը պէտք ունի յարգանքի, որ պէտք է նա գգայ իր մօտ մի ամուսնու ձեռք, Գեղարարելու ընդունակ ձեռքը միայն կարող է և պաշտպանել: Այլ եթէ դժբաղդութեամբ, այդ տուժական զօրութիւնը պակասում է, երբ այդ ամուսինը առանց կամքի և վճռողականութեան է, ամեն բան երերում է նրա շուրջը. ամեն բան ծիրում է և իբրև քանդակը զգում է որ բանը կարգին չէ. միայն ճշմարտ դրութիւնները բարերար են դարձնում ձեռքը ունին: Առնենալ մի յեմարան, կառավարել այդ լու է: Արքան խեղճ կանայք տուժել են չը գտնելով իրանց ամուսնու մէջ մի գլխաւոր: Եթէ նա ընդդիմադրած լինէր նրա բնածին հաճոյքներին, ուղղած լինէր նրա սրտալ գաղափարները, պահանջած լինէր զօհել վատ և վտանգաւոր սովորութիւնները, նա նրան աւելի լու կըստէր և կըյարգէր: Արքան երեխաներ տուժել են իրանց հօր մէջ գլխաւոր չունենալով: Նրա կակղութիւնը, թուլութիւնը դրոյրբել է նրանց. խտուծութիւնը, հաս-

տատակամութիւնը, աղամտած իր լինէր իրանց նրանց աղաղակ, չաբեքեց, և ոչ թէ կըհեռացնէր նրանց ճանապարհից միջանկի խղճողները, և այլ և ոչ կըլիտրազքէր նրանց հոգիները խորքում հնազանդութեան սկզբունքը: Կանայքնել կըտան նրանց արօրտաւորութիւնը, Բայց թողնենք մի կողմ երեխաներին, մեզ բաւական է անայտ մի քննել ամուսիններին: Այստեղ մի իրական հեղինակութեան կարևորութիւնը զգացում է անայտ ջինք, այդ հեղինակութիւնը քնքրութեան, երջանկութեան, յուսալիցութեան հիմնական սրտմանները մինն է կազմում: Ամուսնութեան մէջ ներդրակութիւն կայ, բայց դա է մի ներդրակութիւն հաստատութիւն մէջ, մարդ տեսնում է իր կնոջ մէջ քմի օգնական հման իրան: Այդպիսով պարտաւորութեան ներդրակութիւնը պահպանում է հեղինակութիւնը իստեանում է դրոյրտանքի հետ, հնազանդութիւնը միանում է արժանաւորութեան հետ: Այդպիսի հնազանդութիւնը իր մեծութիւնն ունի: Այն կինը որ այդ հնազանդութիւնը իբրև լու կըստէր, նա վտանգի տակ կըլիտր միտնաւորացնէ և իր սեպտական և բոլոր իրայինները երջանկութիւնը: Արքան ազնիւ է ընդհակառակն, այն հնազանդող կենոջ դրութիւնը, որ սիրում է իր դերը, որտեղ է հնազանդելու և հնազանդելու սիրով: Մի անձն, որի անունը տալ չեմ ուզում, ասել է.

«սէրը նւաճում է մեր բարոյական ազատութիւնը առանց եղծելու նրան»: Գրեց ինչպէս այն ինչ ինչ: Ընտանիքը երբէք իր ծոցում սարուկներ չէ պարունակում: Ով որ ձգտում է կանանց հնազանդութիւնը սորիութեան կերպարանաւորել, նա անշուշտ մոռացել է իր մօրը: Աս աշխարհի վրայ շատ քիչ բան այնքան գեղեցիկ և քաղցր եմ խմանում, բան այս տնային կառավարութիւնը. երբ նա այնպէս է, ինչպէս որ պետի լինի, այսինքն, տղամարդին է պատկանում գերագոյն վճիռը, բայց ոչ մի բան չէ վճռում առանց կանխապէս երկու ամուսինների մէջ քնքրաբար և լրջաբար քննած լինելու: Այդպէս են Աստուծային հաստատութեան հարաշուրքը: Հնազանդութիւնը և ազատութիւնը հարադրել է Տիարայից թէ մի նի: Եթէ միևս ոյժը և դուք կընկնէք մի թշուա, դրութեան մէջ: Այլ և ս չըկայ ոչ միութիւն, ոչ յարգանք, էլ չեմ ապում ոչ սէր: Եթէ կամ կինը ամբարտաւանայ ի մեծ դժբախտութիւն իր, կամ աղամարդը, երբայէս ի մեծ դժբախտութիւն իր, իրականացնէ իր բնապետական մտածմունքները, երկունս և ս ընկած են, ամուսնութիւնը դարձել է բոլորովն մի սարբեր ընկերակցութիւն, որովհետև ամուսնութիւնը վտանգում է իր հոգեւան մէջ, երբ որ կալում են նրա բարկացող տարերքին. նա չէ կարող գոյութիւն ունենալ առանց հեղինակութեան և առանց հաստատութեան: Երբ այն

բաւական չէ, Բաժանելով խորհրդ-
 դավորութիւնը երկու տեղէն քաժա-
 նում են համարեալ այնքա՛ն քորոն
 ինչ որ ամուսնութեան սուրբ և
 հոգո միաբանութիւնն է կազմուծ-
 Ապրում են միմեանց մօտ, առանց
 միմեանց հանդիպելու, սովորում են
 խոյս տանել չուրջ անարկանքից-
 ամեն մարդ իր համար է պահել
 իր յուզումնքները և սամազայի
 ծրագիրները, քննանել կան կեանք-
 քը նպատանում է իրա մէջ յայտ-
 արարել միշտ գարմանում եմ տես-
 նելով թէ մինչ որ աստիճանը շատ
 աւարտանքի վերաբերմամբ մենք
 կրասիկ ենք մնացել, Յոյներն և
 Հռոմէացիներն արժանաւոր հե-
 տեղները Հին Գինէսէն (յոյներն կա-
 նանց առանձին բնակութեանը) գեղ-
 մեզ համար մի տեսակ օրինակ է,
 որին մենք կամուրջապէս ուղղում
 ենք մեր նպատակը քան ինչ
 ինչ Բաժանելով են և ուրանա-
 լին լինեմ թէ կնոջ գերեմէջ ըն-
 արբանք բանայ շրջանը Մինչդեռ
 մենք կոչւած ենք արտաքին կեանք-
 քնն, կինը կոչւած է օջախի մօտ
 սպրեւել, քաղաքական գործունէ-
 ութիւնը, գործերի ղեկավարութիւ-
 նը, գրեթե արեւմտութիւնը, բնա-
 նիքն պահպանութեան համար, այդ
 միայն մեզ է վերաբերում: Անոջ
 կոչումը բոլորովին այն է, վարձենք
 հարկ առնելու յոյսով մտադ
 Մեզ տալիս են իբրև մի ար-
 սիւսայ թէ այդ խոնարհ, ենթա-
 կայ բուն ներքին և արտաքին կո-
 չումը (կնոջ) գրեթե հետոյ մի շը-
 փումն չբախտ է ունենայ: Ահա
 այդ տեսակ անմտածած կեանքով

բերանից դուրս եկած եղբայրացու-
 թիւններով մենք կեղծում ենք պ-
 մենապարզ լրերը: Սյր պեսակ
 դրած կամորձ շատ կարեւոր բա-
 ցարգութիւններն պարտաւ է զար-
 նում: Ինչ էթէ ինչ հարցներն, ես
 պիտեմ մե ուրիշ կանոն, որ բնա-
 ութ մի բացառութիւն թող չի տա-
 լիս: Ահա է օր կինը կանայցի կեր-
 պով մ գործէ ինչ որ գործում է,
 կանայցի վերաբով, այսինքն խոնար-
 հութեանը, պունայ յարմուկի, ար-
 անանց օտարութեանը թիւնը հրա-
 ղերելու: յիշման մէջ մտնելով
 թէ ինչ կինը կարող է գիտնական
 լինել որով որ համարակիւր օրինչ
 չունիմ, բայց գիտնական կինը մի
 անհաճոյ էակ է ինչ ծարրելի, որին
 ենթարկում ենք Միջինի կայս-
 րանքում: Գոյ յիշմանը
 թէ կինը կարող է աւելնալ քա-
 ղաքական համոզմունք, թէ ինչ
 կարող է իբրև հայրենասէր հեռա-
 քրքրել եր երկրի ճակատագրով,
 թէ ամբողջ պրտաբնի մէջ յուզող
 խնդիրները կարող են նրան ևս
 յուզել իրանց մեծ կողմերով, ես
 կանարհում չեմ, համարութեամբ
 և յարգանքով, բայց քաղաքական
 կինը ինչ որ յարգանք, որ համա-
 կրութիւն է ազգում և կարծեմ
 շատերը իմ կարծիքն կը լինին: Ս
 Որ վարող է բարկանալ, մեր
 մի կին ունենում է շատ խորն և
 օրոշակի շեշտած կրօնական հա-
 մոզմունքներ, կամ նոյնպէս փիլի-
 սոփայական հաստատութիւն, և կամ
 թէ երբ նա ևս սխում է քննել
 հիմնական խնդիրներ և ստի-
 ճածներ (պրօքլեմաց) բայց դժ-

տէօր-կինը մի տեսակ հրէշ է եր-
 կու տեսնել ևս պատկածող և չու-
 նեանալով օրինչ նրանից, որ երկուսի
 ճշմարիտ արժանաւորութիւնն է
 կազմում:
 Նրբ կինը գրականութեան և
 արեւմտեան մասին ճարտիկ է ցոյց
 տալիս, երբ նա խօսում է նրանց
 մասին յարկանիւթեամբ, շնորհ-
 քով, համեմատութեամբ, նա իր դե-
 լից դուրս չի գալիս: Բայց նրա
 խօս կինը մեզ վերջում և վնաս-
 նում է. նա դադարել է կին լինե-
 լուց և երբէք մենք չենք ստի, որ
 նա իմացական է: իմացան մում
 Սյր բռնակն Մօլլիէրն անունը
 տի, բայց իմ պաշտպանած դատը
 նրանը չէ ճշմարիտ է, ես ևս նրա
 պէս տառնում եմ գիտնական կնոջ,
 բայց ես շատ հեռու եմ ծախսհա-
 լիւր այն դասական տէօրիւնն,
 այն լատինական տեսութեան, որն
 չետոյ երգիլի, ծաղրարանութիւն-
 ների միջոցով անցել է մեզ և որն
 անխնայ ծաղրում է կնոջ գիտու-
 թիւնը: Սյր յիշմանը
 Պէտք է բողոքել այդ խոշոր ար-
 խալի և այդ անարդարութեան
 դէմ: Որքան որ մենք պատրաստ
 ենք հսկել, որ կնոջ համեստ և ա-
 ռանձնակեաց դերը չաղակերպելի,
 այն դերը, որ Ս. Գիւրբը հարստ-
 անում է, երբ արդեւում է կնոջ
 խօսել դաւանական ժողովների մէջ,
 նոյնքան և պարտաւոր ենք չըմո-
 ռանալ, որ մեր կանայքը մեր ըն-
 կերներն են, մեր հաւատարմերը,
 օժտւած նոյն չափ մեծ, եթէ ոչ
 հաւատար կարողութիւններով, ո-
 լոնց վրայ ծանրանում է մեր երկ-

խաների դատարանութիւնը, ո-
 լոնք կոչւած են ընկերանալ մեզ
 հետ դադարեաներ, ինչպէս և
 զգացումներն և շահերն շխմու-
 թիւն չի տալիս: շատ անգամ նա
 մտեղծում է սպիտակաշոր և
 հարստ բնութիւններն: Սյր գիտեմ
 ինչու օրում կանայք, որոնք ամն
 տեսնութիւնը ևս կրատարել չբե-
 տեն, և կըթաւ կանայք, որոնք
 շատ լայն գիտեն տան տեսու-
 թիւնը: Ուրեմն շատ սխալ է այն
 մարդկանց տեսութիւնը, որոնք,
 ասում են թէ կնոջ պէտք չէ ու-
 սում, թէ օւսում արած կանայք
 չեն պարտաւոր մասն և խոհանոցի
 տեսնութեամբ, ինչպես ար կա-
 նանց խոհանոցը վատ չի լինում
 բնաւ և նրանց աները վատ պա-
 հածներին չի լինում: Մթէ ա-
 լելի կրատարեալ բան կայ քան
 այն կինը, որը շատ գիտէ, բայց
 զգալ չի տալիս, որ ունի համոզ-
 մունքներ, բայց չի վարդապետում,
 որ ամեն ընթացքնութեան, ա-
 մեն խօսակցութեան հետ ծանօթ
 է կարող էլ պահանջել հարկին
 վարել, բայց իր գերադասութիւնը
 է ցոյց չի հանում, որ բերում է
 իր ամուսնուն, երեխաներին, իր
 բարեկամներին իրեաներն մի հա-
 լուստ հարկ, բայց մնում է պարզ,
 բնական, բոլորովին ազատ տեսնե-
 թութիւնից: Գոք տեսնում էք
 նրան յարատեւելիս իր պարտաւո-
 լութեանց մէջ, կառավարելիս իր
 սուներ, հապէս կին, անտեսութեան
 կին, մինչև անգամ օրանի (հնոցի
 առաջ չըբաժ կնուք դենիս, բայց

մի և նոյն ժամանակ հաճելի, վա-
 յելուց կին, միտքը մշակած և
 կրթւած, և այդ վերջին հանգա-
 մանքը, և հարկէ, չի կարող ոչ մի
 բան խանգարել: ԳՄԿԵՆՈՍԱՅԻ
 Փակել կանանց, այդ հեշտ գործ
 է. անդամահատել, սուշել, խել
 կրթութեան միջոցները, խախտ-
 նել զարգացումը, այդ դժուար չէ:
 Բայց դժուարներ և գեղեցիկը, այդ
 կրթութիւնը պահպանողութեան և
 ամեն տեսակ զարգացումը կանա-
 ցի համեստութեան հետ հաշտեց-
 նելն է: ԳՄԿԵՆՈՍԱՅԻ ԵՄԱՅԻՐԱՆ
 Դուք խլում էք կանանցից մտա-
 ւորական գործունէութիւնը: գե-
 տէք ինչ էք անում: Դուք միշտ
 էք նրանց դէպի թեթեւաբարու-
 թիւնը, դէպի ամենադատարկ աշ-
 խարհասիրութիւնը, դէպի ամենա-
 չլմայր, վտանգաւոր սեթեթութե-
 թիւնը: Այդ է, լաւ իմացէք, պարզ
 հետևանքը այն տեսութեան, որ
 ժխտում է կանանց համար կըր-
 թութիւնը. այդ տեսութիւնը կա-
 նանց տնտեսուհի չի շնուն, այլ
 այնպիսի թեթեւութիւն էակներ, ո-
 ռոնց համար մի կերպիս ընտելը,
 հակառակորդուհուն ջնջելը, պարա-
 հանդիսի մէջ վայելել մի մեծ
 գործ է դառնում: Եւ ճշմարիտ,
 մթթէ կարելի է լցւած համարել
 այն կիանքը, որ բարկանում է
 ստացած և չեա տւած այցելու-
 թիւնները, ինքնակոչ զարձու-
 թիւնները, որոնք բացի ճանձրոյ-
 թից ուրիշ բան չեն արտադրում:
 Մթթէ իրանց ընտանիքին կարող
 են օգտակար լինել այն կանայք,
 որ իրանց ազաններն զնում են

պանսիօններում, աղջկերանց հա-
 մար վարձում են դաստիարակչու-
 հիւնէր, որովհետև աշխարհային
 պարտաւորութիւնները այդ չեն
 բացանում, որ միջոց ունենան դե-
 րելը պարտաւորութիւններ ևս կա-
 պարելու, որովհետև իրանց արդու-
 գարդից, քաղցր ամսակները և
 սրահները յաճախելուց յետոյ ոչ
 ժամանակ և ոչ ոք է մնում ի-
 ռանց ամուսնու, իրանց զաւակնե-
 րի համար, աղբարտներ և որ և է
 լուրջ բանի համար: ԳՄԿԵՆՈՍԱՅԻ
 Բայց գործնապէս բան: Մի և
 նոյն մարդիկ, որ դատապարտում
 են կնոջ կրթութիւնը որպէսզի նը-
 րանք տունը պահեն, հսկեն տնտե-
 սութեան վրայ և ազմուկ չհանեն,
 սակայն շատ բնական են գտնում,
 որ խոյս տալով տնտեսալարութիւ-
 լից, որքան կարելի է ազմուկ հա-
 նեն, միայն թէ սովորական ընկե-
 րակցութեան մէջ ընդունւած ար-
 տաքին պարտաճական ձևերի դէմ
 չըմեղանչեն: Ի հարկէ, վատ բան
 չէ գեղեցիկուհի լինելը, բայց գե-
 ղեցիկութիւնը չիւնել կեանքի միակ
 նպատակ, այդ շատ ակունք է: Կայ
 մի տեսակ սուրբ վայելչուհարգու-
 թիւն, որ յարգանք է ներշնչում,
 բայց թէ վայելչուհարգմ արարած-
 ները ինչ տեսակ կեանք են վա-
 րում, ոչ ոք այդ մասին չի մտա-
 ծում: Եւ չեմ տեսնում, որ գայտթ
 արտայայտէին այդ տեսակ կեան-
 քի դէմ, միայն արտայայտում են
 այն ժամանակ, երբ պէտք է դեր-
 ձակուհու կամ մագաղինի հաշիւ
 վճարել: Արիստոկրատիական շշա-
 նում, այդ տեսակ կեանք վարելը,

այն է ժամանակի, կարողութեան,
 ընտանեկան երջանկութեան վատ-
 նումը, սխառտաւորութիւններն մո-
 ռացումը, բարոյական գոյնութեան
 հրաժարումը—այդ ամենը ընդուն-
 ւած է: ԳՄԿԵՆՈՍԱՅԻ ԵՄՆԱՍԻ
 Եւ դեռ կրկնում են մեզ հնա-
 ցած երգիծարանութիւնները. կա-
 նանց կրթութեան դէմ և դեռ ա-
 սում են մեզ թէ կինը պետի խու-
 սաիէ այն ամենից, ինչ որ կարող
 է խել նրան իր դերը նախաճա-
 կան մթութիւնից, ինչ որ կու-
 ղող է ստիպել նրան շքանել օ-
 ջախը, ինչ որ կարող է գրուել
 նրա վրայ օտարները նայած քը:
 Այ ոք ինձանից աւելի համոզ-
 ւած է այդ բանի մէջ, որտա և
 ես բոլորովին չեմ համաիրում, և ոչ
 մի ներողամտութիւն չունիմ այն
 գործողութիւններն մասին, որով
 կանայք վտանգի են եթարկում
 իրանց ամենաթանկազին գործը,
 այն է երեսի արուրը: Աններելի է
 երբ նրանք հարած են սուխ ի-
 ռանց գեղեցիկութեան, շնորհքին,
 իրանց կանայցի բնաւորութեան:
 Թող նրանք կանայք մնան, և
 դարձեալ կարող են դրսում դեր
 խաղալ: Աստուած, որ կանչել է
 նրանց իրանց արեւնը թափելու
 Աւետարանի համար, յանձնել է
 նրանց այդ ժամանակ իր ճշմար-
 տութեան քաջ արև վկաների ար-
 տաքին դերը, քաջ և համեստ,
 նրանք ընկնում էին ամբիթատ-
 ոմի վրայ, սրբուհի Բրանդինը չէր
 դողուել խոնարհ կին լինելուց,
 երբ նրան Եւտանցին գիշատիչ գա-
 զաններն ատամնւն մի աւելի

կատաղի խուժանի աչքի առաջ:
 Կին է մնում նա, որ դեկավա-
 ռում է մի դպրոց, այցելում է հե-
 ւանդներին, գնում է միթարելու
 մեքենայներին: Կա աղմուկ չի հա-
 նում, դուցէ նա խուսափում է
 մասնափոխներից և բարեգործա-
 կան ընկերութիւններից, բայց նա
 մի արտաքին գործ ունի կատարե-
 լու, և նա կատարում է: Մթթէ
 կարծում էք, որ նա աւելի պա-
 կաս տասնապ, աւելի պակաս կին
 կըլինի, որովհետև նրա քաղցր
 ձայնը մի բանի խեղճ խրճիթնե-
 թում, կամ մի բանի հեւանդներին
 անկողիններն մօտ լսելի է եղել:
 Իսկ տաղանդը, իսկ երեւակալու-
 թիւնը, իսկ բանաստեղծութիւնը,
 մթթէ պէտքէ հալածել նրանց:
 Աստուած մի կնոջ պարզել է փայ-
 լուն ձերքեր, մթթէ պէտք է խեղ-
 դել այդ ձերքերը: Եւ իրաւունք
 ունենք այդպէս անելու: Ո՛հ հա-
 գար անգամ աւելի լաւ է խեղդել
 բան թէ համեստութիւնը, քաղ-
 ցըր և խաղաղ միտքը, սուրբ հա-
 մուր վտանգի տակ գնել: Աւելի
 լաւ է մի գրող պակաս լինի, բան
 մի կին-հեղինակ աւելի: Ամենից
 առաջ պահպանենք օջախը, ունե-
 նանք ճշմարիտ ամուսիններ, ճշ-
 մարիտ մայրեր, ճշմարիտ ընտա-
 նիքներ:
 Բայց մթթէ երօք անկարելի է
 կին մնալ բուն կին և արտայայ-
 տել իր կարծիքը: Սրբ հաւատը,
 սէրը և տաղանդը հանգիստում են
 մեծանց, մթթէ չեն կարող հան-
 դիսել և խոնարհութեան հետ:
 Այն բաները, որ միայն կանայք

գետեն ասել, և կան այդպիսի բաներ, միթէ ուրիշ ոչ ոք մեզ չե ասիւ ինչպէս թոյլաց յն է և այս ինչ գրկում եմ այս հարցերը քննելու հաճութիւնսց. բաւական է որ այդ հարցերը դրե՛ ինչ համար, միտքը, կրթութիւնը, տաղանդը, երեւակայութիւնը ոչ թըշնամի են և ոչ ևս կասկածելի, մինչև անգամ կանանց վերաբերմամբ: Ես յարգում եմ, անել լաւ կարող եմ ամէլ, — խոնարհ կիներ, տղէտ կիներ, որն իր գեղում կատարում է իր բոլոր ամուսնու, մօր, դժբաժնի դրացուհու, հաւատարիմ քրիստոնեայի արարտաւորութիւնները. ես յարգում եմ նոյնպէս այն խոնարհ կիներ, որն դուրս լինելով տարբեր պայմանների մէջ, օժտւած լինելով ուրիշ ընդունակութիւններով, թուիք է տալիս իր սրտի զգացմունքներին, իր հաւատի համոզմունքներին, իր բանաստեղծական երեւակայութեան ըստեղծագործութեան երեւակայութեան, փախչելով արժուկից, խուստովելով որքան կարելի է իր անունը առաջին տեղում դնելուց, լինելով պարզ, գուրդ ուրեք պահանջմունքից, հեռու կարծելուց որ ինքն մի մշակւած միտք է: Երբ տեսնում եմ այս անասի մի կին, յարատւ իր ջանքերի մէջ, առանձնապէս, հաճելի, տարածող իր տան մէջ մտքուր և բարի ուրախութիւններ, գրադւած սիրովելու թշաւանքներն, ժրագան, քաղցրաբարոյ, երջանիկ իր սրտի մէջ ունեցած արտայայտելու համար, ևս սուսելի երջանիկ, որ կարողանում է

իր շնորհը բարութիւն տարածելու, տհա՛, այդ ժամանակ ես գրում եմ, որ ճշմարտ ընտանեքը այդտեղ գորութիւն ունի: Այսպէս զմտաւոր չափազանց միայն չարեքը: Այստուժու տուրքերից չընկալուեք: Եւ չետոյ չըմոռանանք երբէք, որ պարտաւորութիւնը գալիս է ամէնից առաջ տաղանդից, տղից, նոյն ինչ տղիտութիւնից առաջ: Աւետարանը մեզ ուղիղ ճանապարհի վրայ է դնում, որովհետև մեզ միշտ պարտաւորութեան գէմ յանդիման է կանգնեցնում: Ինչպէս չըհեռանալ տեսելով այն անկողնութիւնը, որով այդտեղ բացատրում են կանանց վիճակը երկու հիմունքը. — Երանց հնազանդութիւնը, նրանց հաւատարութիւնը: Այդտեղ մենք այլ ևս չենք գտնում Սրբատո՛վանի Եւրկիւզի հին ծաղրերը կանանց մասին, որոնք միշտ կրկնում էին յոյները. այդտեղ մենք չենք տեսնում աշխարհագիր կանանց պաշտումն, այդ վերջին նախասինքը, այդ գերադուրս նաստացուն, որից չետոյ ոչինչ է մընում ոչնչութեան և անսիրտութեան դատապարտւածները: ոչ կեանքի և ոչ գլուխների մէջ: Աւետարանը մեզ հետ անել լաւ է վարում, քան աշխարհը. եթէ համարձակէի, կատէք, որ մեզ անել է յարգում: Երկու ամուսինների առաջ նա դնում է մի մեծ ճակատագիր, ազնիւ նպատակներ, որոնց պէտք է հասնել այս աշխարհում. և մի յուստեանական առողջաթող երկուսն ևս գործադրեն այն պարգևները, որ Ստուած յանձնել

է ինանց: Կուրսած լինելով, ամուսինը՝ անելի արտաքին ապարհգի, կենը՝ մի ենթակայ գերի, թող նրանք ընթանան միմեանց օգնելով միշտ անել լաւ միմեանով: Անք տեսնաք թէ ինչպէս առաքելաւ գնում է ամուսինները վտխաւարձ արարտաւորութիւնները: Եթէ նա արում է կանանց, հնազանդ եղէք, չետոյ ասում է այրելին: Սերեցէք: Այդ պարտաւորութիւնով բացաւրում է միւրը: Ուրեմն սէքը մի արարտաւորութիւն է: Նա երկնց մեզ արդէն երբև հմայք: Երբ և երջանկութիւն, երբ ամուսնութեան հակառակութիւն, երբ ևս կրակ տաւորութիւն, նա պատ հարկադրէ մեզ իր մասին կրկնողութիւն անելու. այնպիսի բաներ կան, որոնց մասին կրկին խօսելը իր քան լաւ է, բայց դրանից, խօսելով մի և նոյն բաների մասին, մենք մի ուրիշ կերպ կը խօսենք: Արարտաւորութեան տեսակէտը համարեա նոր է սերոյ նիւթի մէջ: Արդէն նկատելով սէքը վերջապէս կրթնէ այն տեղը, որ պատկանում է իրան: Երա այնքան յաճախ անգամ չըճանաչւած գեղեցիկութիւնը, սրբութիւնը, կրկնալին ամենի աչքում: Աշխարհն կարող է ծաղրել սէքը, նա շատ քնք գիտէ թէ ինչ է այդ: Աստուծու խօսքը յարգում է նրան, ոչ սխալում եմ ես, պատկանում է և մեզ համար երբէ ոչ չե ճանաչում չըսելելու կրթնութիւն: Աւելի վա՛ յոռնց համար, ո-

րոնց ես գալթակցեցում եմ, գուցէ այսպէս խօսելով: Ինչ ինչ կասեն, սէքը պարտաւորութիւն է, նա, որ միայն տկարութիւն է ամբողջովն, նա, որ մէք բնութեան ստոր բնադուսներն հետ է կաււած: Նա, որն փլկտովաները և մատուցիւնը դեպք ոտնակիտ անել: — Այն սէքը, սէքը բուն խնայտով առած, սէքը առանց կեղծ գգայականութեան և նրբահանձար գոման, այդ սէքը մի արարտաւորութիւն է, ամուսինների առաջին արարտաւորութիւնը: Այդ սէքը միակ քրիստոնէական է: Նա բոստոնէութեան զիտութիւնց միմն է: Երա քնք անգամ, հեթանոսական հին աշխարհը, նկատել է հեռւից դրան նմանող մի բան: Այն օրից, որ Յիսուս Քրիստոս յայտնել է մարդկանց այս սէքը, նա իր ներկայութեամբ շառաջ է բերել բարոյական շրջաններ և այնպիսի երկրներ, որ Աւետարանը մի ճշմարտ ներգործութիւն ունի: Իսկ ընդհակառակը, կամենում էք խմանալ թէ ինչ անվերաբեր նշանով կարելի է ճանաչել ապականւած գործեր և երկրները: Այդտեղ չեն գտնում երբէք սէք կիներ այդտեղ գորութիւն չունի. բնտանիք չրկայ այլ ևս այդտեղ, անառակութիւնը, սեթիկեթութիւնը այդտեղ գրաւել են սուրբ գգւանքների տեղը. երկրի վրայ գտնւած ամենագեղեցիկ անուսները միմի հետ, սերոյ հետ շնութիւն են գործում: Իրողութիւնն այն է, որ մէքտեղ սէք չըկայ, կեքքը, նոյն իսկ մորութեան մէջ, հազապիտ է

դառնում այդ ժամանակ. սրտերը
չորանում են և մի բան, որ սկսում
է տիրապետել, այդ ծաղրն է,
կանանց մասին, ամուսնութեան
ձանձրութիւնը, ամեն բանի վրայ
սկեպտիկական աչքով նայելը:

Այդ ժամանակ գրականութիւնն
ևս չորացնում է այդ տխուր ընկե-
րական վիճակը. դուք ի գուր կո-
րոնէք մի դրամայ, մի բոման,
որտեղ գլխաւոր առարկան կենդ-
րոնացած չըլինի տեղի հակամե-
քի կամ փողի և յարողութեան
հասարակ խնդիրներն վրայ: Սրտի
մեծ տրագէդիաները, այնքան յու-
զեղ և մաքուր, անհետանում են
գրքերից, ինչպէս ձգտում են ան-
հետանալ և ընկերութիւնից: Աշ-
խարհասերութիւնը, այն խօսքի ա-
մենասարսափելի խմատով սուած,
գրաւել է ամեն բան և չիք դարձ-
րել. մարդկային հոգին անբուժելի
կերպով ունայնասէր է դարձել:

Նուսնայնասէր հոգին ընդունակ
չէ սիրոյ, այնքան նրա (սիրոյ) մէջ
լըծութիւն և խորութիւն կայ:
Այնքան շնորհք և թարմութիւն
կայ. Երկու սիրահար ամուսնի
տեսքը միշտ իմ մէջ գարթեցրել է
ամենալաւ դադափարներ՝ մաքուր-
թեան և պարկեշտութեան մասին.
ապականեաճնեքը, շողգոմնեքը ան-
ընդունակ են այդ տեսակ յուզ-
մունքի:

Ճշմարիտ սիրոյ մէջ, այն սիրոյ
մէջ, որ ամուսնիներն պարտաւո-
րութիւնն է, կայ յարգանք, վատա-
հութիւն, աղօթք. կայ նոյնպէս և
այն կենդանի ճաշակը, այն հզօր
խթանը, այն սաստիկ կերքը, որոնք

շարժում են մեր գոյութեան ա-
մենախորքերը: Սրանք, որոնք ա-
մենաբարձր զգայականութեան
պատրասկով կամենում են սէրը
վերածել հոգու զգացմունքներին,
մի սխալ ճանապարհէ մէջ են մրո-
նում: Կրկնում են, չըլինենք աւել-
լի մաքուր, քան Աստուծո խօսքն
է: Մի գոյք երկտասարդ ամուսնին-
քի մէջ, որոնք փրկում են միմեանց
սրբութեամբ, այսօր ևս երգում
են և դեռ կերպեն մինչև դարե-
րն վերջը Երեւոյցի խօսքերը. «Ով
կանանց մէջ ամենագեղեցիկը»: «Քո
զրօշակը ինչպէն է»: «Նա որոնեցի
նրան, որին սիրում է իմ հոգին»:
«Սէրը ուժեղ է, իբրև մահ»: Երբ
այսպիսի խօսքեր ծիծաղելի են թը-
ւում, հաւատացած եղէք, որ հա-
սարակական բարքը, մի խոր հար-
ւած է ստացել:

Չըկարողանալով համբանալ, որ
ամուսնիներն սէրը, մի պարտաւո-
րութիւն է, նրանց երկտասարդու-
թեան պարտաւորութիւնը, հա-
սուն հասակի պարտաւորութիւնը,
իրանց սմբողջ կեանքի պարտա-
ւորութիւնը, շատ ընտանիքներ ընկ-
նում են մի այնպիսի դուհիկ վե-
ճակի մէջ, ուր անհետանում է
հմայքը, ուր դադարում են մի-
մեանց ճաշակը առնելը, ուր մութ
և ցուրտ է անում օջախի շուրջը:
Ձգուշտանք, այն աշխարհում ոչ
մի շաւ բան ձեռք չի բերում, և
չի արհապանում առանց ջանքի:
Ճշմարիտ ընտանիք ունենալու և
պահպանելու համար, սէտք է որ
պահպանենք ամուսնութեան
պէս, ինչպէս Աստուծոյ տեսք է նը-

լան: Արդ, Աստուծոյ տեսք է սէրի
հետ: «Տղամարդիկ, սիրեցէք ձեր
կանանց»:
Ինչի՞ համար այս պատկերանք,
ուղղած է մասնաւորապէս աղու-
մարդին: Պէտք է խոստովանենք,
որ այդ մեղ սրտիւ չի բերում.
այդ նշանակում է որ մեզ հար-
կաւոր է պաշտօնական կերպով
հրամանագրեն սիրելու պարտաւո-
րութիւնը. մեր սրտերը, մի քեզ
գործով են գործակալից, բացի դրա-
նից, արտաքին գործունէութիւնը
մտցնում է մեր գոյութեան մէջ
այնպիսի շահեր և զգացումներ, որ
աշխատում են նրա մէջ հարկաւոր
եղածից աւելի շատ սեղանել:

Կինը ենթարկւած չէ այդ մի և
նոյն վտանգին: «Սէրը, ասում է
տիկինը դը-Ստայէլ, տղամարդի
կեանքի մէջ միայն մի դէպք է,
բայց կնոջ կեանքի մէջ՝ մի ամ-
բողջ պատմութիւն է»: Եթէ մեր
մասն եցրեմն լուազոյն է, որով-
հետեւ սիրելու պարտաւորութիւնը
մեզ հասկացնում է Սեւտարանի
շնորհով. և սիրելու պարտաւորու-
թիւնը բերում է իր հետ սիրելու
եղանակութիւնը. բարձր կերպա-
րանափոխւած սէրը, որ իրան պատ-
կանող սեղն է բռնում, և թոյլ չի
տալիս, որ երկրորդական հոգսեր
դուրս քշեն իրան:

ԵՐԵՒԱՆԵՐԻ ԿԵԱՆՔԻՑ

—Ո՛հ, ստատանն գիտէ, թէ այս ինչ է, գոռաց Սիմէօն Վասի-
լեիչը աղմուկով ինտ թուչելով բազկաթոռի հետ միասին իր գրա-
սեղանից և կատաղութեամբ վայր գցելով պողպատեայ գրիչը այն
թղթի վրայ, որ նա ամենամեծ զգուշութեամբ պատրաստում էր
մասնաժողովին ղեկուցանելու համար: Մանկանոցից լսող երեխայի
հոգեգմայլ ձայնը, որ բոպէ առ բոպէ սաստիկանում էր, վերջապէս
համբերութեան սահմանից հանեց Սիմէօն Վասիլեիչին:

—Կանանց ամբողջ խումբ կայ այտեղ, բայց և ոչ մի վայր-
կեան հանգստութիւն... Ուղղակի երեխային մորթում են, բացա-
կանչեց նա իր դատարկ առանձնասենեակում և կատաղութեամբ
դուրս վազեց այնտեղից: Թէպէտ մինչև մանկանոցը հասնելը նա
միայն հինգ կամ վեց քայլ պիտի անէր, բայց այդ կարճ միջոցումն
իսկ նա վայրկեանաբար և խստութեամբ քննութեան առաւ իր բո-
լոր կեանքի մաշող հութիւնը մինչև այն բոպէն, երբ նա իր ա-
ռանձնասենեակում ղեգբերում էր մի իմար ղեկուցման համար, ինչ

է՛ տարեկան մի վեց հազար բուբոն ռոճիկ ստանալու համար: Եւ այդ բոլորը, թէ՛ գեկուցումը, թէ՛ կեանքը, թէ՛ տունը և թէ՛ այդ աղաղակը նրան երևում էին մի դատարկութիւն: Սա թնչ ընդամենը է՛... Խանութի հաշիւներ... խորանարդներ... հիւսուածներ... անհաշիւ փող անոն թափում են ծակ կարանի մէջ... անմիտ շրփոթութիւն... և ժամանակ չունեն երեխային նայելու: ստանան տանի ձեռք... Այս բոլորը եփում, եռում էր նրա մէջ, երբ նա ագամակով և գրգռեցնելով մանկանոցի դուռը հրեց և զոռաց:

— Այս թնչ գոյիք է... կիներ որ բոլորովին պատրաստ էր մակարոնների հետ Պանուկի թատրոնը գնալու, գայեակը՝ բաւական սուր տիւրնիւրով, պառաւ զօքանչը և դաստիարակչուհին, որ աղաղակի վրայ վազել եկել էր միւս սենեակից, ուր նա դաս էր տալիս, — խօսում էին հազար և մի բաներ, խօսում էին անընդհատ, բարձր, ձշտով ողբաւորած և այնքան խառն, որ ոչ ոք ոչինչ չէր հասկանում: Միւս անգամ ժամանակ բոլորը պտտում էին մի երեքամեայ երեխայի շուրջը, որ համարեա չէր երևում խոնարհած գլուխների և բարձրացրած տիւրնիւրների բազմութեան մէջ: Երևում էր որ աշխատում էին խել մանուկի ձեռքից մի բան, և բարձր ու առանց լռելու խօսում էին, մինչև անգամ Սիմէօն Վասիլեիչի կատաղած գէմքը տեսնելուց յետոյ էլ:

— Տուր, տուր, հազար մի եգանակով ճղճղում էին կանայքը: — Իմ մեխերը... սաստիկ ճչում էր երեխան:

Երեխայի հետ ունեցած կանանց այդտեսակ անգութ վարմունքը գայլացրեց Սիմէօն Վասիլեիչին: Առհասարակ նրանք բնգունակ են ամեն տեսակ բարոյական բռնութիւն գործ դնելու իրանց նպատակին հասնելու համար: Իլում են երեխայի ձեռքից մի որևէ բան և խաբում են նրան ասելով. «Ահա թաչնակը թաչում է» և մանուկը չրկասկածելով, բարձրացնում է գլուխը և հէնց այդ րոպէին ածում են ձէթը նրա բերանը: Սիմէօն Վասիլեիչը մանուկանդ բարկանում էր իր կնոջ վրայ, որի մազերում ցցւած էր մի անմեղ ծաղիկ, մինչդեռ նա ոստիկանի նման աշխատում էր խել երեխայի ձեռքից մի ինչ որ բան:

1003 / 12736-58
(60447 5001)

— Սպանում էք Վասոին, թնչ է, կըրաձայն գրեց Սիմէօն Վասիլեիչը:

— Ի՞նչ էք խելագարի պէս դռում, վրդոված ձայնով ասաց կինը. — նրա ձեռքում մեխեր կան և չի տալիս... Դուք երբէք բան չէք ուզում հասկանալ:

— Ի՞նչու է նա մեխերը հաւաքել, դուք որտեղ էիք կորել... — Ես միայն մի բովելով դուրս գնացի, վախվախելով ասաց դայեակը: — Իսկ ես բոլորը խեցի, — բարկացած ասաց կինը, շարունակելով երեխայի ձեռքը ձգձգել. — Յես տուր, ասում եմ, չես լսում: — Սխ իմ մեխերս...

Մայրն ու դայեակը աշխատում էին մեխերը ուժով խել երեխայի ձեռքից: Սիմէօն Վասիլեիչը ուզում էր նրան սրաշտպանել, բայց մանուկը մի այնպիսի սարսափելի աղաղակ հանեց, որ հայրը կանանց վրայ բարկանալու փոխարէն՝ կատաղութեամբ որդու վրայ յարձակեցաւ:

— Յես տուր, անախտան, այս բովելիս լետ տուր, սոսկալի ձայնով գոռաց Սիմէօն Վասիլեիչը: Խեղճ երեխան տարակուսած նայեց հօրը, բաց արաւ ձեռքերը՝ շարունակելով հեկեկալ:

— Նայեցէք, խնդրեմ, մեխերը ձեռքերը ծակծակել, արիւնտուել է: — Մինչև անգամ չէր էլ տալիս, սարսափեց մայրը: Իսկ սա՛ թնչ է:

Երևաց որ կտրած աթոռի ոտի փոքրիկ անիւն էլ երեխայի միւս ձեռքումն էր:

Այս բոլորը զարմացրեց Սիմէօն Վասիլեիչին: Նա խորին արհամարհանքով նայեց կնոջ վրայ և ուսերը բարձրացնելով, սկսեց խօսել.

— Դուք միշտ պարծենում էք զէպի երեխաները ունեցած ձեր սիրով, բայց տեսէք ինչով էք նրանց զբաղեցնում: Աթոռի անիւր և մեխերը... ահա դրանք են մանուկին ուրախացնում: Ինչու էք այդքան փող մսխում, երևում է որ դուք ձեր երեխաներին ըզբաղեցնելու համար շատ խելք էք գործ դնում:

— Ի ուր միշտ աշխատում էք ինձ անդառառել, տրտնջող ձայնով ասաց կինը և արտասուքը փայլեց նրա աչքերում:

Ի ուր էլ ձեզ համար մի երևելի նպատակ էք շինել անպատու թիւնների մասին երազելով:

Սիմէօն Վասիլեիչը այլ ևս ուշադրութիւն չըդարձնելով իր լացող կնոջ վրայ, դուրս գնաց սենեակից՝ դուռը շրխկացնելով: Բարձրաձայն և ծանր քայլերով անցաւ նա իր առանձնասենեակը, պատռակեց ճմլեց և ձգեց զամբիւղը արդէն փչացրած զեկուցման թերթը. լետոյ ընկաւ բազկաթուռի վրայ, կատաղութեամբ աջ ու ձախ քաշքշեց նրան, վերջապէս նստեց և սկսեց զզգզել իր ժամանակից առաջ սպիտակած մազերը:

— Սխ, Սստուած իմ:— Նրա մտքերը աւելի և աւելի մտալ կերպարանք էին ստանում: Հէնց այդ մեխերը և աթուռի անիւնները ապացուցանում են նրա ընտանեկան կեանքի դատարկութիւնը: Ուրեմն հարիւրներով փողը թնջի համար են ծախսում, եթէ երեսուցին անգամ չեն կարողանում զբաղեցնել. այդ գեռ ոչինչ, բայց երեսան այդ մեխերը կարող էր բերանը զնել... խեղդւել, մեռնել... ընտանեկան այդ բոլոր հոգացողութիւնները ինչի համար են, և ի՞նչ աւելի բարձր նպատակ ունին:

— Եւ կամենում են հիմա կանանց կուրսերը փակել...

Բարձր ձայնով ասաց Սիմէօն Վասիլեիչը և կրկին սկսեց անիծել աշխարհը: Միայն նա չէր այդ դրութեան մէջ, այլ նրա տան անդամներից ամեն մէկը տանջւում էր իր սեփական ցաւով: Թէպէտ երեսան լուեց, բայց ամենքը դժբախտ էին համարում իրանց և աշխատում էին մէկ մէկու մեղադրել: Մինչև անգամ դաւեակն էլ էր անիծում իր օրը և իր տիրուհուն. իսկ այս վերջինը լայիս էր իր ճակատագիրը, որ նրան մի այդ տեսակ կապիտալ մարդու ձեռքն էր ձգել: Մի ամբողջ ժամ այդ չարագուշակ մտքերը տանջում էին Սիմէօն Վասիլեիչին: Նա պարզ տեսնում էր այժմ, որ իր նպատակին չըհասաւ, թէպէտ ամբողջ կեանքը գոհել էր իր ընտանիքի երջանկութեան համար:

Չանգակի սուր ձայնը վերջ դրաւ ամենքի տանջանքին:

— Սխ, երևի Մակարովներն եկան, դուք Սիմէօն Վասիլեիչը և Բարկացած բաճկոնակը հանելով՝ վաղեց դէպի լացարանը, որ զարագորի ետևում էր:

Շուտով դուռը բացւեց և երևաց Սիմէօն Վասիլեիչի կնոջ գլուխը:— Մակարովներն եկան, թող ձայնով արտասանեց նա:

— Իրտեմ, ատամները կրճտելով գոռաց Սիմէօն Վասիլեիչը և սաստիկ ոյժով սեղմեց լացարանի փականը:

Կէս ժամից յետոյ քառանիստ կառքը տանում էր Սիմէօն Վասիլեիչին, նրա կնոջը և Մակարովներին Պանայելի թատրոնը:

— Ես ուզում էի բրդեայ թաշկինակ ծածկել:

— Բայց ասք է... Ես էլ էի ուզում:

— Ստում են, որ հողագործական վերանորոգումը լետաձգւած է, և ահա այդպիսով փոքր առ փոքր խօսակցութիւնը սկսւեցաւ:

Միւս առաւօտը ժամի տասին դեռ լուսթիւն էր տիրում ամբողջ տանը: Բայց ահա Սիմէօն Վասիլեիչը զգուշութեամբ բաց է անում ննջարանի դուռը և փափուկ հողաթափները հագած՝ անշշուկ քայլերով անցնում է իր առանձնասենեակը: Այնտեղից վերցնում է լրագիրների նոր համարները և պայտիտ ծխելով մտնում է սեղանատուն, ուր նրա համար արդէն պատրաստ է ինքնատուր: Սիմէօն Վասիլեիչը հետաքրքրութեամբ կարդում էր հեռագիրները, ուր հաղորդում էին Վիլհելմ կայսրի դէպի Աւստրիա անելիք ճանապարհորդութեան մասին: Նրա ուշադրութիւնը ընդհատեց իր մանուկի քաղցրիկ ձայնը, որ հազիւ-հազ լուում էր մանկանոցից: Սիմէօն Վասիլեիչը լանկարձ մտաբերեց իր զազանական վարմունքը երեսուցի հետ: Ինչպէս յիմար էր նա երէկ իր կատաղութեան ժամանակ, և ոտքը այնպէս տրոփեց, որ կարծես ուզում էր երեսին ոչնչացնել: Այո, նա զգում էր, որ շատ ու շատ լանցաւոր էր իր որդու առաջ, իսկ նա ճառագում էր, ինչպէս թրոջնիկը արշալոյսի ժամանակ: Սիմէօն Վասիլեիչը այլ ևս չըհամբերեց, թողեց լրագիրը և ուղղելով իր խալթի գօտին՝ գնաց մանկանոցը:

Երեխային արդէն հազարել էին, և նա մեծ ոգևորութեամբ մի ինչ որ բան էր պատմում գայեակին: Երբ Սիմէօն Վասիլեիչը ներս մտաւ, նա խօսոյն լռեց, դցելով հօր վրայ երեկայ անշարժ, տարակուսական հայեացքը:

— Ե՛հ, ի՛նչպէս ես, մանկիկս, մեղմ ձայնով ասաց Սիմէօն Վասիլեիչը, ձեռքով փայփայելով նրա գլուխը, բայց որդին չուրախացաւ հօր այդ գզւանքով, և Սիմէօն Վասիլեիչը լաւ հասկացաւ զբա պատճառը:

— Թաթիկդ տուր ինձ, մանկիկս, աւելի քաղցրութեամբ ասաց Սիմէօն Վասիլեիչը:

Դայեակն ևս շտապեց խրատել երեխային՝ ասելով. «Համբուրի՛ր հօրդ ձեռքը, իսկ յետոյ քո թաթիկը տուր նրան»: Վասեան հազիւ բարձրացրեց սառը և թոյլ ձեռքը, և յետոյ հազիւ մօտեցրեց իր շրթունքներին նրա աջը:

— Տես, ի՛նչպէս բարկացոտն է:

Սիմէօն Վասիլեիչը շատ շփոթեւել էր երեխայի այդ տեսակ վարմունքից, ուստի աւելացրեց նա իր գզւանքը, և զրկելով մանկան բարակ մարմինը՝ խօսեց. — Սպա՛, ինքդ լաւ մտածիր, դու վերցնում ես մեխերը, և ձեռքդ արիւնոտում. բայց երբ բերանդ դնէիր, կուլ տաիր... Ի՛նչիդ էին պէտք քեզ այդ անախտան բաները... աթոռի անիւր և մեխերը. ի՛նչ խաղալիկներ են զբանք... մի թէ մայրդ քեզ խաղալիկներ չի տալիս:

— Ո՛չ, ես մեխերն եմ ուզում, թախանձում էր երեխան:

— Հիմա՛ էլ ես ուզում:

— Այո՛, ուզում եմ:

— Ի՛է, լաւ, հիմա՛ սուր են մեխերը, — որ անդա՛ գտար, ցայց տուր:

Երեխան բոլորովին կերպարանախոխեց, և բռնելով հօր ձեռքից՝ համբուրեց նրան: — Ինանք, ցոյց տամ: Պահարանում պահեցին:

— Ի՛էհ, գնանք, գնանք:

Սիմէօն Վասիլեիչը մի կողքի վրայ թեքւած՝ հետեւում էր

որդուն: Նրանք մի քանի քալ արին միջանցքի մէջ և կանգնեցին պահարանի առաջ: Երեխան մատով ցոյց տւեց հօրը մի ինչ որ փոքրիկ արկղիկ, որը երևում էր պահարանի գլխին:

— Ս.հա՛, սրա մէջն է, վերցրու՛:

— Շատ բարի, ահա՛ քեզ արկղիկը: ձյմարիտ ար մեխերը նրա մէջ են. — քեզ ի՛նչ... յո՛ւ կարծում էր, որ ցամաքի լեռն էր:

— Ա՛խ, հառաչեց դայեակը, — պահելիս նայում էր, և չէ մտաւցել տեղը... իսկ մենք կարծում էինք, որ ցամաքի լեռն էր պահել:

Երեխան շարունակում էր քաշել հօր խալաթի փեշից և բացականչում էր. — Գա՛ջա քեզ սմ քիչմի, սմչ սմի ցտեկի, սմա... ցիլ իմար: — Ա՛յ, մուրճը, — վերցրու՛ մուրճը:

— Ո՛րտեղից վերցնեմ, հոգեակս: խոսեց նա սուրբ աստ: զգլա՛ծ

— Ս.րի, արի, ա՛յ, այստեղ:

— Ի՛է, լաւ, դէ, լաւ, գնանք:

Մանուկը տարաւ հօրը խոհանոցը:

— Ա՛յ, այստեղ է:

Սիմէօն Վասիլեիչը զարմացած՝ նայեց դայեակին, որը չըզիտեմ, ինչու էր շատ ուրախացել. — տեսէ՛ք, խնդրեմ, զիտե՛ մուրճը որտեղ են պահել... բերէ՛ք, խնդրեմ, Սաղոթեա Պետրովնա:

Նա կայծակի նման թռաւ խոհանոցը, իսկ հայր և որդի շարունակեցին խօսակցութիւնը:

— Այո՛, բուլեփն գայեակը մուրճը կըրերէ, յետոյ ի՛նչ պէտք է անենք:

— Պէտք է նրանով բւեռենք:

— Ի՛նչը, ի՛նչ պէտք է բւեռենք:

— Աթոռի ոտից, զիտես, գեղեցիկը... անիւր...:

— Այդ աթոռի անիւն ես ասում: ցոյց տալով իր ձեռքը:

— Այո՛, այո՛, այդ կոլորակը... որ պտոցտ է զալիս...:

— Սաղոթեա Պետրովնա, ասաց Սիմէօն Վասիլեիչը դայեակին, որը տուն մտաւ մուրճը ձեռքին, — դուք անպատճառ պէտք է աթոռի անիւր գտնէք:

—Այդ ինչո՞ւ համար: Երբ որ աստուծոյ զայն անհաշիւ արարածը տեսնուի, աստուծոյ զայն անհաշիւ արարածը տեսնուի:

—Չեմ հասկանում... ո՞ր է, որոնց էք խնդրեմ: Երբ որ աստուծոյ զայն անհաշիւ արարածը տեսնուի, աստուծոյ զայն անհաշիւ արարածը տեսնուի:

—Այստեղ է, այստեղ արտաշարժ ձայնով ասաց մանուկը, և նորից քաշքշեց հօրը:

—Վե՛հ, զնանք, զնանք: Երբ որ աստուծոյ զայն անհաշիւ արարածը տեսնուի, աստուծոյ զայն անհաշիւ արարածը տեսնուի:

—Ախ, ի՞նչ հնարագետ է, շշուշու էր հիացած դայեակը, գլուխը շարժելով: Երբ որ աստուծոյ զայն անհաշիւ արարածը տեսնուի, աստուծոյ զայն անհաշիւ արարածը տեսնուի:

—Ռէ, զնանք, տար, տար ինձ, բայց ո՞ր է ամբողջ անիւր: Վերջապէս բերին երեսալի պահանջած բոլոր առարկաները:

—Այժմ ի՞նչ պիտի անենք: Ահա՛ քեզ անիւր, մութը, մեխերը... տես, իմար խօ չես, ինչի՞դ են քեզ պետք այս բոլորը:

—Ահա, այստեղ պէտք է խիէք, ցոյց տալու երեսան սեղանի ծայրը: Նա այլ ևս ուշադրութիւն չէր դարձնում հօր յանդիմանութեան վրայ:

—Ի՞նչը, այս ո՞տը սեղանի վրայ բեռե՞նք: Երբ որ աստուծոյ զայն անհաշիւ արարածը տեսնուի, աստուծոյ զայն անհաշիւ արարածը տեսնուի:

—Այո՛, այո՛, բեռե՞նք, դրա վրայ բեռե՞նք: Երբ որ աստուծոյ զայն անհաշիւ արարածը տեսնուի, աստուծոյ զայն անհաշիւ արարածը տեսնուի:

—Սեղանին, բայց ինչո՞ւ համար: Երբ որ աստուծոյ զայն անհաշիւ արարածը տեսնուի, աստուծոյ զայն անհաշիւ արարածը տեսնուի:

—Ինձ հարկաւոր է: Երբ որ աստուծոյ զայն անհաշիւ արարածը տեսնուի, աստուծոյ զայն անհաշիւ արարածը տեսնուի:

Երեխան պատրաստ էր լալու, բայց Սիմէօն Վասիլիւիչը շտապեց կատարել նրա խնդիրը: Վերջապէս անիւր բեռեցին, բայց այնպէս որ նա սեղանից լոռաջ էր ցցւած: Երբ որ աստուծոյ զայն անհաշիւ արարածը տեսնուի, աստուծոյ զայն անհաշիւ արարածը տեսնուի:

—Այսպէս, տարակուսած հարցրեց հայրը: Երեխան մատով շօշափեց անիւրը, որ իսկոյն պոյստ եկաւ: Այն ժամանակ նրա երեսուր յանկարծ լուսավայրեց, աչքերը ուրախութեամբ վառեցան և բարձր ձայնով ասաց.

—Պատրաստ է, դայեակս, այժմ տուր մկրտող, և ես ինքս կըսեմ: Սիմէօն Վասիլիւիչը մինչդեռ զարմացած այս խօսքերից մտածում էր, դայեակը իսկոյն հասկացաւ ու բացականչեց.

—Ախ, իմ սիրելիդ, չես մոռացել, ասի, հողեակս... Մենք պատահանի առաջ կանգնած նայում էինք փողոցին, որտեղ մայթի վրայ ինչ որ սրում էր: Սկրաստ բոլորովին թթացած էր և ես մտածում էի. արդեօք չի՞ գալ նա մեր բակը: Մենք

երկար նայում էինք, որտեղ վերջացրեց, մեզ մօտ չեկաւ, այլ սրբիշտեղ գնաց: Ես բարկացայ, սոս գետնին խիեցի և ձեռքերի իբր թէ լաց եմ լինում: Ի՞նչ պէտք է անեմ այժմ թթացած մկրտողիս:

Մի լար, դայեակս, գրկելով և համբուրելով ինձ ասում է սանիկս, ես ինքս կըսեմ մկրտող, ես գիտեմ ինչպէս պէտք է սրել, ես ամեն բան գիտեմ, ինչ որ ուզում ես՝ կըկատարեմ: Երբ որ աստուծոյ զայն անհաշիւ արարածը տեսնուի, աստուծոյ զայն անհաշիւ արարածը տեսնուի:

Այս պատմութեան ամբողջ ընթացքում երեխան յանդադար կոչում էր՝ տուէք ինձ մկրտող, ես կըսեմ, տեսնում էք ինչպէս պատյո է գալիս: Երբ որ աստուծոյ զայն անհաշիւ արարածը տեսնուի, աստուծոյ զայն անհաշիւ արարածը տեսնուի:

—Իրանից յետոյ մի շաբաթ է անցել: Երբ որ աստուծոյ զայն անհաշիւ արարածը տեսնուի, աստուծոյ զայն անհաշիւ արարածը տեսնուի:

—Ի՞նչ ևս չես լալ, ասում էր երեխան, թրևելով դայեակին դէպի իր մեքենան... տուր ինձ մկրտող:

Երեխան արդէն հասել էր իր մեքենային, բայց Սիմէօն Վասիլիւիչը բռնեց նրան: —Ի՞նչ չես կարող սրել, հողեակս, յուզւած շշուշու էր նա գրկելով որդուն և առատօրէն համբուրելով նրան... Ահա շատ անգամ ինչ է նշանակում երեսայոց այդ անհասկանալի քմահաճութիւնը, այդ անմիտ տղազակը, որ դադարեցնելու մի միջոց կալ միմիայն՝ վախեցնել երեսային խիստ հրամաններով կամ աղաղակով: Երեխան ձանձրանում է խանութներից զրնած խաղաղիկներից. այդ կարգօնի և փայտեայ մարդիկն ու անասունները նրա վրայ տպաւորութիւն չեն թողնում: Մանուկի քրնքուշ սիրտը, որ մինչև անգամ կարողանում է կենդանացնել անշունչ տիկնիկին, սպրում է մարդկային իսկական զգացմունքով և առաջնորդում է սիրոյ թարմ և անկեղծ գգանքներով: Մեր այժմեան ընտանեկան կեանքը այնպիսի պայմանների մէջ է գրտնւում, որ անկարելի է հետաքօտել, որ երեսի մէջ հենց առաջին օրերից արտայայտուող սիրոյ սլառական զգացմունքը, կանոնաւոր զարգացումն ստանայ: Այժմեան ընտանիքի անդամները անհամերաշխ են, նրանցից ամեն մէկը ունի իր առանձին հոգսերը և ըզբազւած է իր սեփական վշտերով: Նրանք միայն մեծ գժւարութեամբ կարողանում են պահպանել իրանց արտաքին համերաշխութիւնը: Շնորհիւ ընտանեկան այդ անկանոնութեան՝ մանկական

Այն մանկավարժները, որոնք մասնագէտ են տարրական ուսուցման մէջ, մանուկի ամեն հասակը յարմար են համարում ուսուցման և ամեն տեսակ կրթութեան:

Մանուկները արհեստական կրթութիւնը մեծ յաջողութեւն է գտել այս դարերէ մէջ: Պետտալոցցիքը «Ենչալէսմէն Վերբուրուան» ուսուցման մէջ յորդեններն՝ գրքի երեւալուց յետոյ:

Պետալոցցիքը յետոյ «Փրէքէլը» ստեղծեց նոր հիմնարկութիւններ — համակարգի սարտէզները, որոնք պէտք է ծառայէին ընտանիքից դէպի ընդհանրական ուսումնարանը: Ճգնառ ատլիճաքները վրիտանիան և իտալիան Փրէքէլեան մանկական սարտէզները միջոց տւին մեթոդներ զտնելու ուսուցանելու համար մանկական տան հասակից, որտեղ մինչև 18-ամից ժամանակ ուսուցման համար վտար էր համարուում: Մենք տոկոսները կրթել իրենցները, կույրերը, խուլները, համրերը և այլոցը կարելի է համարուում, որ ընդունակ ենք կրթելու նաև շարժութեան, տեսողութեան և լեզուի կանոնաւորութեան ուսուցանելու միջոցով մենք գտել ենք միջոց ուսուցանելու մանուկին նրան ամենալիտքը հասակից սկսած: չորսով, ցայմ մասը կատարելիս, ուսուցչի վարպետութիւնը անհրաժեշտ է իրականացած, որ նա կարողանայ քիչ քան մանուկը քիչ ջանք գործողներով որքան կարելի է շատ բան լցնել մանուկի գլխի մէջ: Նրա յոյսը հասակից սկսած:

Կարգալի, գրքի և նոր լեզուի ուսուցումը սկսում է երեք տարեկան հասակից: Մինչև իսկ կազմել է մի ամբողջ գրականութիւն 6 տարեկան հասակի համար, գրականութիւն, որը խոսում է կրտսերների, թրի-նիկների, շնիկների և նախաստակիկների մասին: Մի կողմից մանուկը

Մի քանի ընտանիքներում հրահանգում են ընտանիկան արդի-ցրաններով, որոնք միայն այն դէպքում նշանակութիւն ունին, երբ ընտանեկան կեանքի ստացման երևալուց հետո կրման նորմը ինչ որ պատշաճ էր: Ամեն ժամանակ էլ չի կարելի կրթել մանուկին պահ-պէս, ինչպէս մեզ կրթել են մեր ծնողները: Մանուկները մասնաւոր աղջիկները ուսումնարաններում այժմ այնպէս դիրք չունին, ինչ որ պէտք է ժամանակակէտը երբ մենք սովորում էինք մի բան ինչ կերպ որ լինէր:

Այժմ մանուկները դարձրում են կրթութեան և անընդհատ շատ և ծանր այնպիսի աշխատութիւնները, որոնք պահանջում են անընդուն- և ամբարկազմութիւն: Վերջին ամիսը դիմում է յայտարարում:

Բացատրելով այն սովորական ձևերը անպէտքութիւնը ինչ որ գործադրում են ծնողները՝ իրանց մանուկներին սովորացնելու ժամանակ, մենք կաշխատենք բացատրել հասնել այն նախաստակին, որն արդէ ձգակ է

ուսուցման սկզբի ժամանակ, դրա հետ միասին մենք ցոյց կրտանք միջոց ուղիքը շտապողութեան կամ անշտապողութեան նախաստակին հասնելը: Մնողները և ընտանեկան դաստիարակութեան գլխավոր նպատակ-ները մէկն այն է, որ մանուկներին աշխատում են շրտով ուսումնարան ուղարկել և անպայման յետամնացութեան առաջացնել նրանց ուսուցման ըն-թացքի մէջ:

Նախապէս մենք անտրուելի ցանկալի էր նշանակել խորութեամբ, թէ ինչ հասակի մանուկներն են, որոնք կարողանային հասնել ընթացքի վեր-ջին ստանց յետ մնացութեան կամ ընդհատման: Վերջին կան մեր մէջ թէև շատ թույլ է, բայց թանկագին տեղեկութիւններ է տալիս թէ Օգոստին, Ա. Ա. Գոթթրովսկու հետեւալ աշխատութիւնից՝ Համա-լսարանները և միջնակարգ ուսումնարանները Ռուսաստանի 50 նահանգ-ներում, 1880 թ. մարտ 20-ի տեղեկագրութեան համաձայն Ս. Պ. 1888 թ.:

Այս ընդարձակ աշխատութիւնից մենք մասնաւոր կանենք այն աղ-ղետակ վրայ, որ ցոյց է տալիս ընտանիքներում և դպրանոցներում ու-սանող աղջիկներու հինգերորդ հասակը: Այս աղբյուրում իւրաքանչիւր դաս-րանի համար գնահատման հասակները աշակերտաց թիւը սովորով է հաշ-ւած: Թողնելով 8 և 9 տարեկան հասակը, աղբյուրից երևում է, որ սա-կաւթի է կազմենք մի համեմատութիւն Ա. և Զ. դասարանների մէջ եղող աղջիկներին հասակները, երևում է հետեւալը: Ա. դասարանի մէջ եղող 100 անձից 10, 11 և 12 տարեկան հասակներից համապատասխան են զինւորական, կրտսերական և բնակարան գիմնադրանքի Զ. դասարա-նի հասակները (16, 17, 18 տար.) հետեւալ թւերը:

	Զինուոր.	Կրտսեր.	Բնակարան
	գիմնադրա.	գիմնադրա.	գիմնադրա.
17 տար.	17	20	12
10 տար.	9	6	2
16 տար.	1	1	1
11 տ.	46	37	32
17 տ.	30	19	8
12 տ.	32	29	31
18 տ.	1	1	1

Այս աղբյուրից մենք կարող ենք եզրակացնել, որ բնակարան ուսում-նարանի ընթացքը մինչև իսկ 12 տարեկանները առանց յետամնացու-թեան չեն կարողանում անցնել: Գրում են չորսով և յայտարարում:

Կրտսերական և զինւորական գիմնադրանքի կուրսը աւելի ծանր է

Կրճատելով մանուկի անկախութեան և ազատութեան ժամանակը, թող մտածեն, թէ որքան ոյժ է պէտք այն հասակակող մարդու համար, որը սկսում է մտնել մի անկախ գործունէութեան մէջ, երբ դպրոցից դուրս է գալիս դէպի կեանքը, թող մտածեն այդ ծնողները և աշխատեն խնամք տանել պահպանելու մանուկի Փրկութեան ոյժը և առողջութիւնը նաև մտային եռանդը, քանի որ դեռ ուսումը չէ սկսել:

Պ. ԼԻՏՎԻՆՍԿԻ

«Воспитание и Обществе» 1891 № 5.
 ՄԱՆՈՒԿՆԵՐԻ ՅԱՄԱՌՈՒԹԻՒՆԸ ԵՒ ՆՐԱՆՑ ԱՌԱՋՆ

ՄԱՆՈՒԿՆԵՐԻ ՅԱՄԱՌՈՒԹԻՒՆԸ ԵՒ ՆՐԱՆՑ ԱՌԱՋՆ

ԱՌՆԵԼՈՒ ՄԻՋՈՑՆԵՐԸ
 Գաստիարակի իր գործունէութեան մէջ յաճախ կանգ է առնում մի դժուար խնդրի առարկա:— Թէ ինչպէս պէտք է ինքն անցնել և իր տանի կեն էլ ողջ և առողջ անցկացնել գաստիարակութեան պահանջանքը դժուար շրջանները միջոցով: Գաստիարակութեան արեւոտը՝ ռեօնցիանում է որոշեալ աստիճանի ուղիղ ընթացքով դնալ, ոչ չտոկոսողինց շատ, ոչ չափազանց քիչ, ոչ չափազանց վաղ, ոչ չափազանց ուշ: Այն ինքն ըստ ինքն քեան գոյութեան ձգտումը՝ թէ կարելի է ստանց զոր ժամանակ կորցնելու, աւելի վաղ սկսել երեխայի մտաւոր զարգացումը, շատ անգամ, ոչ սուղման ժամանակ, ձգում է աւելորդ կարգաբանութեան, ինքնի՛ւս ամբարտաւանութեան և մանկան ուժից վեր աշխատութեան պահանջումները մէջ: Պարզեալ այն ինքն ըստ ինքն շատ գովական ձգտումը՝ թէ ոչ սուղումը պէտք է կատարելապէս մատչելի և նկատողական անել, յաճախ տնային իրեր բացատրելու ցանկութիւն է դառնում, որոնք լաւ ծանօթ են մանուկներին և որը նրանք ռեօնցից էլ վատ չեն իմանում: ձգտել մանկան զգացմունքները զարգացնելու, նրան մարդասէր և մեծահոգի մարդ դարձնելու, այնպէս որ մարդկային ոչ մի բան նրան օտարտուի չլինէր, շատ անգամ դառնում է զգացողութեան արեւտական և շատ հօրեղ զբոսումն, կեղծ զգացողականութիւն, բնաւորութեան փխրունութիւն և լացկունութիւն: այն ձգտումը, որ աշխատում է տոկուն բնաւորութիւն կազմակերպել, ինքնուրոյնութիւն և ինքնագործութիւն զարգացնել, մերթնալատում է յամառութեան աճելուն, և ինքնուրոյնութեան ու ինքնակամութեան շիփութիւն: յամառութեան դէմ մրցումն էլ, իրան կարգով, երբեմն անցնում է սահմանից և դառնում է պատերազմ տանկի ինքնուրոյնութեան դէմ:

Գաստիարակի այնպիսի անել գործիւնները մէկը, ինչպէս վերը վերջած է, նրա՝ մանկան կամակրութեան դէմ մարտելն է լինում: Ո՞րտեղ է բնաւորութեան տոկունութեան և յամառութեան միջև սահմանը, ի՞նչպէս կամալ, թէ յեղալ դէպքում, ինչ է ցոյց տալիս մանուկը, կամքի գովելի հաստատութիւն, թէ հասարակ յամառութիւն: ի՞նչպէս պէտք է անել, որ յամառութեան դէմ մարտելիս՝ չանցնել որոշեալ սահմանից, ինչպէս անել, որ յամառութիւնը արմաշախիլ անելով, չը վնասել բնաւորութեան տոկունութեանը և չը փնջնել մանուկին բարոյապէս:

Գաստիարակական գործնականութեան մէջ, չենք գտնում կեկական եղբ, բնորի տոկունութեան և յամառութեան մէջ, ծատ անգամ, երեխաների մէջ յամառութիւն են անգամում որ և է հրամանի սրտով չը կատարել, առանց դատելու հրամանի արժանաւորութեան մասին և երեխաների՝ կատարում տալու կարողութեան մասին: Իրա համար էլ՝ յամառութիւն խօսքը շատ լայն ծաւալ ունի: Յաճախ մանուկը սարգ կերպով չի հասկանում, թէ ինչու են նրան արգելում այս կամ այն գործողութիւնը, և ի հարկէ, չի հնարանում, հրամանը կատարում է և յամառ տեսողութեամբ: Եստ անգամ երեխային արգելում է այն, ինչ որ առաջ թոյլ էր տրուում, և երբ երեխան այդպիսի հրամանը խաղում է, պատժի արժանի յամառութիւն է համարում երեխայի կողմից:

Օրինակի համար երեխան խաղալու համար խնդրում է մի որ և է թանկագին, բայց փխրուն իր: Մայրը կամ գաստիարակուհին մերժում են երեխային, տեսլով որ այդ առարկան խաղալու համար չէ, բայց յետոյ զիջանելով նրա խնդրին, տալիս են նրան ցանկացած առարկան, խրատելով որ նա զգուշ վարել առարկայի հետ: Բայց հէնց որ նկատում են, որ նա չի կարողանում զգուշ խաղալ նրա հետ, յետ են պահանջում համոզելով մի շատ անմեղ փաստով, թէ բուսական է, հոգեւ, որքան կազարէ: Բայց հոգեակը չի հասկանում, թէ ինչու պէտք է դադարի այն առարկայով խաղալուց, որ նրան այնքան դուր է գալիս, և որի հետ փոքր ժամանակ առաջ վճռած էր խաղալ, ուստի և նա հրաժարում է յետ դարձելով Այն ժամանակ մայրը անհանում է նրան յամառ, անուշիկ և անպիտան երեխայ, և առանց այլապալութեան խլում է նրա ձեռքից առարկան, առիթ տալով նրան, որ ազատ ժամանակ մտածէ իր ծնողներին վերին աստիճանի անհետեւարար գործելու մասին:

Նրբեմն երեխային արգելում են մինչև անգամ այն գործողութիւնները, որոնք անհրաժեշտ պահանջ են բնութիւնից: Կան այնպիսի կարգապէր ծնողներ և ղերմանական քացխած գաստիարակուհիներ, որոնք երեխայից պահանջում են, որ նա աղմուկ չբարձրացնի, չըցատի, չը թռչի-

տի, չը բղաւի, որ նա միշտ շարժելի կարգով և անշեղ, բերանը բաց չընա-
յէ այս ու այն կողմը: շուր ու մոռն չը գայ, նստէ միշտ համազօտ և անը-
Շատ պարզ է, որ երեխան այսպիսի հրամանները միշտ խզում, քանզում
է, թէև նրան օրէնք հարկը անգամ են կրկնում այդ: Գրա համար էլ նա
մեծ կամակորել անուն է ժառանգում:

Ահա այսպիսի ընդարձակ մտքով է հասկացում, յստիպութիւն լսոն-
քը դաստիարակական գործնականութեան մէջ: Եւ ինչ էն մանուկին, ո-
րը դաստիարակները այսպէս են հասկանում յամառութիւնը, և հաստատ
ու եռանդուն կամքի տէր լինելով, սիրում են շնջել յամառութիւնը ի-
քանց սանկիլ մէջ: Նրանք բարոյակէս փչացնում, անճոռնկացնում են նը-
րան: Նրանք փչում, կտոր-կտոր են անում նրա սեպկական կամքը, լինը-
նութիւնութիւնը և անճանաչողութիւնը: Ղարձնում են երեխային մի երկչոտ
ստորեկ. որը առանց ընդհանարողութեան և անգիտակցարար կամարում է
ուրիշները հրամանն ու թելադրածը:

Նախ քան յամառութեան դէմ միջոցներ ձեռք առնելը, պէտք է
որքան կարելի է, խիութեամբ որդել, թէ լինէ և յամառութիւնը: Մեր
կարծիքով յամառութիւնը պէտք է այսպէս մեկնել. նա մի գիտակցական
և թախանձագին ձգտումն է կատարել իր անարդար ցանկութիւնները
(կապրիլ): Այժմ տեսնեք ինչեւ որդումը:

Գիտակցութեան նշանը պէտք է յամառութեան կարգը դասել, ո-
րովհետև, յամառութիւն խօսքը սովորաբար նշանաբան են իրը: Կոգե-
կան բնաւորութեան մի փաստ, որով հասկանում են հոգւոյ արմատաբու-
թիւնը: Իսկ գիտակցութիւնը բոլոր հոգեկան երևոյթների բնաւորական
գիծն է: Մի գործունէութիւն, որ քիչ թէ շատ գիտակցութեան փայլով է
լուսաւորում, հետևողական, մեքենայական է: Այն անձին չի կարելի
յամառ կ. մ անհատաւոր կոչել, որ բացառապէս մեքենայաբար է գոր-
ծում: ոչ մի մեքենայ յամառ առարկայ է: Սթէ մասնակր առանց գիտակցու-
թեան, թախանձանօք կատարում է այն գործողութիւնները, որ անար-
դար համարելով, չըպէտք է կատարէր, նա մեքենայ է, բայց միայն ըզ-
գացող մեքենայ: Այս պատճառով կենդանիներին էլ, կարելի է միայն
այնքան յամառ համարել, ինչպէս օր. էլը, որքան որ կարող ենք տեսլ,
ըստ մեր ըմբռնման, թէ գիտակցութիւն ունի:

Յամառութիւնը մի թախանձական ձգտումն է, առանց թախան-
ձանքի յամառութիւն չըկայ: Եթէ մենք ենթադրենք, որ յայտ եկած
ձգտումը արագութեամբ անհետանում է և տեղի տալիս ուրիշ ձգտման,
այն ժամանակ մենք ունենք ըստական ցանկութիւնները զամազան լինը-
նասացութիւններ և ոչ թէ յամառութիւն:

Այն բոլոր ցանկութիւնները, որոնք հետևարար ձգտում են յամառ
ութեան ժամանակ, անպատճառ անարդար պէտք է լինեն, այսպէս
յամառութիւնը կանհետանայ: Գոմաձմապար ըմբռայալ յայ յայսպէս
մի փոքրովին արդար ցանկութիւնները թախանձական և գիտակցա-
կան հետևողութիւնը, մի արժանագոյնը յատկութիւն, տոկոն բնաւո-
րութիւն ու հաստատ կամք է, և մանկավարժը դրա դէմ գիտաւորելու
կարիք չունի: Ընդարար է, թախանձանքը լինի նա միմիայն անգամ շատ
արդար և իրարացի ցանկութիւնները համար, ոչ այլ ինչ է, եթէ ոչ յա-
մառութիւն, այսինքն հէնց այն ժամանակ, երբ հանգամանքներն ար-
գելք են լինում ցանկութիւնները կատարելուն: Շատ արդարացի կըլինի
եթէ իրեխան պահանջէր հարգանք, դրանգան դարձութիւններ և նոր-
նօք կերակուրներ, բայց անցապաղ նոյն ընդէն սրահան ջելով, նա իրաւա-
սութիւն և յամառութիւն է անում: Այսպիսի դիւրամները վերարելը
մամբ պէտք է տեսլ, այն պահանջը, որ յարդելի արտաճանդիւրով խկոյն
չի կարելի բուսականացնել, հէնց այն ընդէն անարդար պահանջ է և
օրա համար թախանձելը յամառութիւն է: Բայց միայն կողմից յարդելի
հանգամանքներին ղնելը լինքն ըստ ինքեան արդարացի պահանջը ձկե-
լու համար, շատ անգամ կեղծ է լինում, ինչպէս դաստիարակութեան
մէջ: Ընդհանր և հասարակական կեանքում, շատ անգամ անհոգ հոգութեամբ
է սքօղում ինքնասիրական ցանկութիւնը չըկատարելով արդարացի պա-
հանջը:

Սաքմատութեան վերաբերմամբ յառաջ քերած դժերն այլի առաջ
ունենալով, մենք այժմ վերաբերեալք յամառութեան զանազան մատ-
նաւոր դիւրամները: Իսկ յոյսը միայն յայսպէս յամառութեան ըմբռնում
այժմ օրը մանկութեան թախանձանօք խոհեմ է անհասկոնարի հրամանը,
կարելի է արդեօք այսպիսի դիւրամներում երեխային յամառ անւանել
եթէ խնորքները այսպիսի դիւրամներում յամառութիւն չըկայ, որով
հետև երեխայի գործողութիւնների մէջ յամառութեան էական գիծ
սինքն գիտակցականութիւն չըկայ: Մանուկը չի հասկանում, թէ ինչու
այս ինչ գործողութիւնը պէտք է անարարաւ կատարել կամ չըկատարել,
գործողութիւնը կամ գրաւում է նրան դէպի ինքը, կամ մղում է իրանից,
— իսկ բնաւորական բնաւորութեան շարժանիքներով, նրա ըմբռնակցանու-
թիւնը և գիտակցութիւնը արտեղ օգնութեան չեն հասնում նրան, նրա
գործելը կամ անգործութեանը մի մեքենայապէս հետևողական երևոյթ
է: Հէնց որ երեխայը սովորում է ինչեւ իրանց ձեռքերին, այն ժամանակ
ամեն բոն, ինչ օր, ձեռքերն է լինում, խկոյն բերանի են այստեմ, և
այն բանը երկար ժամանակ տևում է: Ինչքան կամենաք, դուք արդելի-

ցէք երեխային այս գործողութիւնն անել, էլ չե՛ս նա կանխ, այգ քանք քաւա-
կան չէ՛, նա ամենայն ինչ որ բերանը դրեց, կուտէ: Կարելի է արդեօք
երեխայի, այդ չափազանց թախանձանօք կրթւող շարժողութիւնը յամա-
ռութիւն համարել: Եթէ այդպէս է՝ ուրեմն բոլոր երեխաները յամառ են,
որովհետեւ այս երեւոյթը երբաքանչեւ երեխայի կեանքում նկատուած է:
Մանուկը չի հասկանում այս գործողութիւնը արդեւելու իմաստը, երբ ճաշ
շակը տալիս է նրան շատ ախորժեկի զգացմունքներ, երբ նա յճառայրում
է նրան իբրև դարձութեան ամենագլխաւորը և անաշխակարգ աղբիւր-
ներից մէկը: Յետոյ, երբ արդէն համե հետ կրտեղան և ուրիշ արտաքին
զգացմունքներ, երբ մանուկը կարող է ճաշակի պէս ուրիշ ճանապարհնե-
րով զարձուցիւն ձեռք բերել, երբ նա շատ անգամ փորձառութիւնով
յիշում է անախօթ զգացմունքները, որոնք բոլոր զգացել է ճաշակման
ճանապարհով, անքնին և անգիտակ հետաքրքրութիւնից, այն ժամա-
նակ կամաց-կամաց նա կը խոստովանի այն ցուցմունքի, խելացիութիւնը—
Թէ չբախտէ է ամեն ձեռք ընկած բան բերանը դնել և թիչ-թիչ կրհե-
ռանայ այդ սովորական գործողութիւնից:

Նոյնպէս երեխայի կողմից յամառութիւն չէ այն զիւլածներում, երբ
մանկան արգելում են անել այն գործողութիւնը, որ միանգամ կատար-
ւել է: Այն ժամանակ երեխայի մտքը խճճուած, շիտուած է: Թէ ինչո՞ւ
և կարելի է և չի կարելի:

Եթէ բոլորովին կարելի չըլինէր, այն ժամանակ չէինք թող յայտ
մանկան անել որդեալ քայլը, ոչ առաջին անգամ և ոչ երկրորդ անգամ.
Իսկ եթէ սկզբում կատարել է այդ, ապա ուրեմն, ինչո՞ւ վերջում խել-
նրանից, գործողութիւնը կատարելու հիմնաբերող կամ տասերորդ անգամը:
Մտղները կարգադրութիւններն այն ժամանակ կորցնում են իրանց խելա-
ցիութիւնը երեխայի աչքում, և սրտ հետ էլ երեխան կորցնում է գիտակ-
ցութիւնը. Թէ ի՞նչ է անում և ի՞նչ չէ անում: Գիտակցութեան գործող հա-
կից նա դառնում է մեքենայ, որ անգիտակցութեան կատարում է միայն
ձեռքով կան հրամաններ:

Յիշեալ երկու զիւլածներում կարելի է ակնարկել յամառութեան
մասին, բայց ոչ բառի բուն նշանակութեամբ.—այսինքն այնքան, որքան
այս զիւլածներում երեխայի գիտակցականութիւնը գործում է: Իսկ գի-
տակցականութիւնը, միայն մի քանի աստիճան է գործում: Երեխաները
չեն հասկանում հրամանի միտքը, նրա խելացիութիւնը, բայց նրանք
գիտեն և շաւ հասկանում են, որ այս ինչ հրամանը տալով է, որ յայտնի
գործողութիւնը ձեռքներին հաճելի չէ, և Թէ իրանք, աչքի առաջ ունենա-

եով ձեռքները կարգադրութիւնը, չբախտի կատարեն այդ գործողութիւնները,
Թէպէտ և արդելքի պատճառը չեն հասկանում: Երբ մասնա-
մտղները մշտական հոգացողութիւնն այնքան պիտի լինի, որ մա-
նուկը կարողանայ մտածել, Թէ նրանք այնչափ խնամքներ տանելով իր
վրայ, յիշած զիւլածում, անելիքը արգելելով անգամ, նրա բարին են
ցանկացել: Այս տեսակիտից նույնով, ձեռքի տուած անհասկանալի հրամա-
նի թախանձազին խախտումը, երեխայի կողմից յամառութիւն է համար-
ւում: Բայց յամենայն դէպս գիտակցականութեան այն մասը, որ մանուկին
յարակից է յիշեալ զիւլածներում, փոքր է: Ճանձող է և այդ պատճա-
ռով էլ հրամանի թախանձազին խելը կարելի է դատել, իբրև յամա-
ռութեան ամենաթեթև և անհատար տեսակը, որ, ի հարկէ, ընդունակ
է և հեշտութեամբ կարող է աւելի բարձր և բարդ յամառութիւն դառ-
նալ:

Տեսնենք յամառութեան երկրորդ յատկանիշը—այն թախանձանքը,
որ անարդար ցանկութիւններ կատարելու համար է, այստեղ մենք կա-
րող ենք յտառ բերել մի պայցոյց, որ պէտք է միշտ աչքի առաջ ունե-
նանք յամառութեան դէմ գործելու ժամանակ, այն է յամառութեան
ժամանակաւոր ծագումը երեխաների մէջ: Ժամանակաւոր յամառութիւնը
ծնում է գործարանական բնաւորութեան պատճառներից, նեարդային
զրգումունքից և երեխայի ցաւազար և զիւրազրգիւ լինելուց: Նոր սիււող
հիւանդութիւնը և երեխայի խանգարած առողջութիւնը, անկանոնութիւն-
ներ են յառաջացնում, ոչ միայն ֆիզիքական կեանքում, այլ և հոգե-
կանում: Նրեխան դառնում է իրաստի, անուշակալ և իր ցանկութիւննե-
րի վրայ սաստիկ անկողորում: Այսպիսի յամառութեան դէմ մրցումը պէտք
է տեղի ունենայ ամենից առաջ երեխայի առողջութիւնը վերականգնելու
համար հոգս քաշել: Շատ անգամ նկատել է, որ, երբ երեխայի առող-
ջութիւնը վերականգնում է, նեարդային զգացողութիւնը և զիւրազրգ-
ութիւնը մեղմանում են, մի և նոյն ժամանակ կամաց կամաց անհետանում
են իրաստութիւնները և յամառութիւնը: Նշանակում է, երևան եկած
յամառութեան դէմ կարեք չելիս, ուրիշ ոչ մի միջոցի ձեռք տալու, այլ
միայն պէտք է ուշադրութիւնով հոգ տանել երեխայի առողջութեան
մասին:

Բայց ժամանակաւոր յամառութիւնը, որ հիւանդութեան ազդեցու-
թիւնով է ծագել, կարող է պատահել, որ այնպէս հեշտ և յաջող չըվեր-
ջանայ—այսինքն կարող է պատահել, որ հիւանդութեան կրճատելով ին-
քն էլ չըկրճատուի, այլ աւելի աճելով մշտական երեւոյթ դառնայ: Նրե-
խայի հիւանդութեան ժամանակ, բնականաբար նրա վրայ հոգատարու-

Թիւնք և խնամքը կրկնապատում է, որով չըջապատող անձինքն աշխատում են, որքան կարելի է նրան չըբարկացնել, կատարել նրա բոլոր ցանկութիւնները, համբերութիւնով պանել նրա խնամացութիւնը և յամառութիւնը: Հիւանդութեան ժամանակ երեխան զգուշում է պատանձնն իրաւունքներով և անանձնաշնորհութիւններով, նա ընտելանում է նրանց և ստորջանալուց լետոյ էլ ցանկանում է որ երկար ժամանակ վայելէ այն արտօնութիւնները: Այսպէս մի ցանկութեան, ի հարկէ, յարթելն է և խելօք ծնողները ջրվտն բուսարութիւն տան դասն նրեկային պէտք է անցկացնել այն անհետեւ զրութիւնից դէպի սովորական, անոյց զբուրութիւնը, պէտք է հանել խնամողական դրութիւնից, որի մէջ մի հիւանդ ժամանակ դանում էր, Բայց հէնց այս փոխադրելն է, որ անհետ ըրողանում անել ծնողները, նրանք չեն պրկում երեխային այն արտօնութիւնից, խնայում են, որ քիչ առաջ հիւանդ էր, և մասամբ էլ չըկարո՞ ղացան ընդդիմադրել նրա մի բանի ստիճան բարդած սովորութիւններին: Եւ ահա, մանուկը արողջանալուց լետոյ, այնպիսի իրաւունքների տէր է դառնում, որ մինչև հիւանդանալը բոլորովին չէ ունենել, որոնց դէմ մարտուն է դաստիարակը խելացի կամքով, որոնց վրայ, չընալելով նրանց արտօնութեան և արդարութեան, մանուկը պնդում է այսինքն յամառութիւն է անում:

Յամառութեան այսպիսի հեշտ փոփոխութիւնը, ինչպէս ժամանակաւորինը մշտականի, խոյս տալու համար հոգեկան դրութիւնից, իբրև Փիցիքականի հետևանքներ, հարկաւոր է ոչ միայն իր ժամանակին փոխաւորել մանուկին արտասովոր, հիւանդոտ դրութիւնից, դէպի սովորականը, առողջը, այլ և հարկաւոր է ուշ ուշով հետևել երեխային նաև հիւանդ ժամանակի Նատ էլ խելացի չէ, հիւանդ երեխայի բոլոր քմահաճութիւնները կատարել: Պէտք է աշխատել խտիւ գանաղանել երեխայի այն ցանկութիւնները, որոնք իսկապէս հիւանդութեան արգասիք, և պարզ իրասացութիւններ են, որոնք ծագում են երեխայի մէջ, գործարանական առանձնապէս գրգռած նեարալին դրութիւնից, մի խօսքով պէտք է հոգս տանել, որ երեխայի վարքը, հիւանդութեան ժամանակ նշանաւոր կերպով չըխոնարհել սովորականից, իսկապէս ասած, անհրաժեշտից շատ չըխոնարհել: Հակառակ դէպքում դժւարին կրկին սովորական դրութիւնը վերականգնել, երեխայի մէջ երևան կրգան մի բանի ստացական սովորութիւններ և հարկաւորութիւններ:

Բայց յամառութեան մեծաբանակ ղիւրածները ընկնում են յամառութեան երրորդ տեսակի, այն է անարդար ցանկութիւնների տեսակի վրայ: Ի՞նչն է արդար, ի՞նչն անարդար: Այս հարցի վերաբերմամբ շատ

անգամ հարակաւորը և երեխաները տարբերում են, նրանցից իւրաքանչիւրը իւր սեպուհ պարպքն է համարում պնդել տնէ ինչ որ արդարացի է իր համոզմունքով, այստեղից յառաջ են դաշխօշնդ հարուստներ, որոնց աղբիւր, մեծերի վարժիւրով, երեխաների յամառութիւնն է: Բայց հասակաւորները և ճիւղեր խաները ընդհանրապէս արդարութիւն տալը խիստ պարզ և թեթեւ լինելով շոտաւանգամ հեղու է ճշմարտութիւնից: Երեխաները ամեն ղիւրածութեամբ մեղա տր չեն, նրանք մեծերի հետ վիճելու ժամանակ միշտ էլ յամառութիւն չեն լածում: Երբեմն մեղաւորութիւնը մեծերի վորմն է լինում և այսպիսի ղիւրածներում նրանց կուրը երեխաների յամառութեան դէմ մի և նոյն է, ինչ որ Գծն-Փիլիսոսի կուրը քամու զբաղացները դէմ, կուրը չեղածութիւնում զդէմ: Բայց և այնպէս, այս կուրը շատ ախտու վախճան է ունենում երեխաների: Համար Վիւրւաններ յամառութեան քերքն քմաւածալին կրքի, յամառութեան դէմ, երբ երեխան արդար գործ է պաշտպանում, իսկ մանկավարժը անարդար, նշանակում է մրցելու միջոցին մանուկի ինքնուրոյնութիւնը և անձնաւորութիւնը նահապտուիւն են: Այսպէս մայրամեծս ընդմ ճիւղանու, զիցոյ մի տր հարկ ղիւրաց խօսելու այն բանի մասին, որ երեխաները երբէք արդարացի չեն համարում մեծերի այն անհարգները, լի աղմուկ չըհանել, չըբղաւել, չըվարկիւնել, չըցատուել և այլն: Այս գործողութիւնները բնութիւնն է պահպանում երեխայից, և նա բոլորովին արդարացի է համարում բնական պահանջը: Ուրտի նա յամառաւարտ կրկին է այնպիսի գործողութիւններ, առանց ուշադրութիւն ղւարձնելու դաստիարակի բոլոր արգելքներին, և հարկէ, մեծերն իրողուքն անին պահանջելու խաղաղութիւն և հանդիստ լինչպէս և երեխաները խաղան, վաղղիւր, աղաղակել, և այլն: Բայց մեծերը չըպիտի երեխաների իրաւունքերը օտնախիտ անելով իրանցն իրագործեն անպատճառ մեծերին դուր չէր դալ, եթէ որ մի իրանցից ւաւել զօրեղ անձնաւորութիւն, նրանց իրաւունքները դանակիտ անել և իրանն իրագործէր այս մայի տղայացոյ ղ գուշոյ զյմի յայտատու: Գործին այնպիսի ուղղութիւն պէտք է տալ, որ երկու կողմն էլ բուրականութիւն ստանան, որ երեխաները կարողանան խաղալ, աղմուկ բարձրացնել, իսկ մեծերը զարձութիւն գտնեն հանգստութեան մէջ: Ամեծերը պահանջները փոքրերից պահանջապէս եթէ վերցնենք, կատող են չըպակասակիլ մանկական բնութեան, կարող են մինչև անգամ մի բանի խելօք հիւանդներ ունենալ, բայց և տնայէս երեխաների մէջ յամառութեամբ գարթիցնել: Այսպէս ժամանակ է լինում, երբոր երեխաներին ուղղած պահանջները շատ են, երբ որ նրա ամեն մի բայը որոշ ուղղութեան մէջ են դնում և բոլորովին ազատութիւն չեն տալիս նրան:

2013

« Ազգային գրադարան »

17068
NL0051049

17